

ВІРА ЮРІЇВНА ФРАНЧУК
(17.01.1932 – 22.03.2019)

Аліна Гончаренко

К.ф.н., молодший науковий співробітник
Інститут мовознавства ім. О. О. Потебні Національної академії наук України
відділ російської мови, вул. Володимирська, 54, Київ, 01030,
Україна Honcharenko@nas.gov.ua

Alina Goncharenko

Ph.D., junior researcher
Potebnia Institute of Linguistics
National Academy of Sciences of Ukraine
Volodimirska st., 54, Kyiv, 01030, Ukraine
Honcharenko@nas.gov.ua

22 березня 2019 р. перестало битися серце Віри Юріївни Франчук – видатного українського науковця, фахівця в галузі історії східнослов'янських мов та слов'янського мовознавства, історичного літописання й текстології давніх рукописів, визначної дослідниці наукової спадщини Олександра Потебні, доктора філологічних наук, професора, провідного наукового співробітника Інституту мовознавства ім. О. О. Потебні НАН України.

В. Ю. Франчук народилася 17 січня 1932 р. в м. Тирасполь (тепер – Молдова) у родині вчителів. Згодом сім'я переїхала до Харківської області. У 1939 р. розпочала навчання у Мереф'янській семирічці № 5. Із початком війни Віра Юріївна разом із батьками була евакуйована в Казахстан, де навчалася в одній із середніх шкіл м. Алма-Ати. Реевакуйована в 1943 р. У 1949 р. закінчила із золотою медаллю середню школу м. Мерефи і вступила на філологічний факультет Харківського державного університету (відділення російської мови та літератури). Тут її вчителями були М. М. Баженов, О. М. Фінкель, В. П. Беседіна-Невзорова, Г. І. Шклярєвський та ін. У 1954 р. В. Франчук закінчила з відзнакою Харківський університет і вступила в аспірантуру при кафедрі російської мови і загального мовознавства, де навчалася до 1957 р. (науковим керівником була к. філол. н. В. П. Беседіна-Невзорова).

Наукове життя дослідниці пройшло в стінах Інституту мовознавства ім. О. О. Потебні НАН України. Тут вона працює з 1958 р. – спочатку референтом, з 1961 р. – молодшим науковим співробітником відділу лексикології та лексикографії, з 1971 р. – старшим науковим співробітником, з 1990 р. – провідним науковим співробітником відділу російської мови.

Кандидатську дисертацію «Наречия, образованные от прилагательных, в русском литературном языке XVIII в.» Віра Юріївна успішно захистила у 1961 р. Науковий ступінь доктора філологічних наук В. Ю. Франчук було присуджено у 1989 р. за результатами захисту дисертації «Киевская летопись. Состав и источники в лингвистическом освещении». У 1992 р. їй присвоєно звання професора.

Доробок Віри Юріївни Франчук – це понад 250 ґрунтовних праць у царині історії української та російської мов. Справою життя дослідниці стало вивчення писемних пам'яток. Із початку 70-х років вона активно включається в розробку питань авторства «Слова о полку Ігоревім». Результатом роботи над зіставним вивченням мови «Слова...» і давньоруських літописів стали книги «Киевская летопись. Состав и источники в лингвистическом освещении» (1986), «Літописні оповіді про похід князя Ігоря» (1988), що явили собою зразки глибокого історизму та переконливого авторського аналізу мовних явищ. Як досвідчений текстолог Віра Юріївна підготувала до видання рукопис Галицько-Волинського літопису за Хлебніковським списком XVI ст.

Франчук В. Ю. зробила вагомий внесок у вивчення наукової спадщини О. О. Потебні. Вона відновила за копіями та підготувала до друку текст втраченої праці вченого «Ударение», поповнила архівними матеріалами його відоме дослідження «Из записок по русской грамматике» (т. IV, вип. 1–2). Завдяки її зусиллям вийшли друком три монографії, присвячені увічненню пам'яті мовознавця: «Олександр Опанасович Потебня» (1975), «Олександр Опанасович Потебня. Життя та творчий шлях» (1985), «Олександр Опанасович Потебня. Сторінки життя і наукової діяльності» (2012).

В. Ю. Франчук брала участь у створенні «Російсько-українського словника» (в 3-х т.; 1968) та «Словника української мови» (в 11-ти т.; 1970–1980), де її перу належить понад 80 др. арк. Була також співавтором монографій «Традиции русского языкознания на Украине» (1976) і «Русские говоры на Украине» (1982).

Неповторна індивідуальність Віри Юріївни залишила свій слід у науково-організаційній роботі. За її ініціативою ще 1977 р. започатковано Потебнянські читання, а також інші численні наукові конференції, присвячені біографіям і творчому спадкові видатних мовознавців. Дослідниця згуртовувала лінгвістів для роботи над збірниками «О. О. Потебня й актуальні питання мови та культури» (2004), «Ватрослав Ягич і проблеми слов'янознавства» (2015), «Віктор Іванович Григорович. Життя й наукова спадщина» (2017) та ін.

Віра Юріївна Франчук користувалася заслуженим науковим авторитетом не лише в Україні, а й за її межами. Довгий час вона виконувала обов'язки члена комісії з історії славістики при Міжнародному комітеті славістів.

В. Ю. Франчук відкрила шлях у наукове життя багатьом талановитим мовознавцям. Під її керівництвом захищено 8 кандидатських дисертацій.

За заслуги у розвитку науки про мову її було удостоєно преміями імені О. О. Потебні (1999) та імені М. І. Костомарова (2004), відзнакою НАНУ «За підготовку наукової зміни» (2018).

Прощання з Вірою Юріївною Франчук відбулося 26 березня 2019 р. у м. Києві, поховали дослідницю на Лісовому цвинтарі.

Не стало людини щирого серця, доброї душі, справжнього вченого, відданого улюбленій справі. Світлий образ Віри Юріївни Франчук назавжди збережеться в пам'яті всіх, хто мав радість спілкуватися з нею і кому вона стала вірним другом, надійним порадником та гідним наставником.

Інформація надійшла у редакцію 16.05.2019 р.